

LIZ KESSLER

*Jahrgang ist er geboren in die neue Welt,
Gut können
Die feigste
Die
Es*

**CODENAAM
IJSVOGEL**

Als Liv op zoek gaat naar het oorlogsverleden van haar familie, komt ze een bijzonder verhaal op het spoor

LIZ KESSLER

CODENAAM
IJSVOGEL

Vertaald door Jaap Slingerland

KokBoekencentrum Uitgevers – Utrecht

PROLOOG

AMSTERDAM 1942

Nog voordat hij het huis in ging, wist hij al dat dit de dag was waarvoor ze hem hadden gewaarschuwd.

Het maakte niet uit dat hij net als altijd zijn sleutel was vergeten, want de voordeur hing scheef in de deurpost. Hij zocht met zijn blik behoedzaam de straat af en ging naar binnen.

Wat hij daar zag, benam hem de adem. De omvergegooide stoelen, het gebroken glas, de laden die uit de kasten waren getrokken en leeggegooid, de gordijnen die van hun rails waren gerukt en aan flarden waren gescheurd: hij liet het allemaal op zich inwerken. Een koud gevoel verspreidde zich door zijn borstkas.

Hij sloot zijn ogen om zich te beschermen, om zich niet te hoeven voorstellen wat hier gebeurd was. Maar zijn verbeeldingskracht was levendig en wreed. Hij kon het spottende lachen van de nazisoldaten bijna horen terwijl ze het enige thuis vernielden dat hij ooit had gekend. Hij kon de tranen van zijn ouders bijna proeven.

Nee. Hij mocht zich niet overgeven aan zijn voorstellingsvermogen. Hij moest aan de slag. Hij had zich op deze dag voorbereid.

Hij haastte zich naar de keuken achter in het huis. Daar knielde hij, opende een buffetkast, kroop erin en duwde tegen de achterwand van de kast, waarop een van de panelen verschoof. Hij kroop verder en reikte achter zich om het deurtje te sluiten en het valse paneel terug te plaatsen.

Nu bevond hij zich in een ruimte die net groot genoeg was om er te kunnen zitten. Er was water, een kleine voedselvoorraad en er lag een versleten deken op de vloer. Hij voelde of het horloge nog om zijn pols zat. Zijn vader had het hem een paar dagen geleden pas gegeven. Hij gleed met zijn vinger over de wijzerplaat en voelde zijn hart een beetje tot rust komen toen hij zijn ogen sloot en de glimlach van zijn vader voor zich zag.

Daarna maakte hij het zich zo makkelijk mogelijk en wachtte op de mensen die zouden weten wat hij nu kon doen. De mensen die kinderen zoals hij nog steeds hielpen.

‘Kom me alsjeblieft snel halen,’ fluisterde hij opnieuw en opnieuw in het donker. ‘Kom me alsjeblieft halen.’

HOOFDSTUK 1

LIV, ENGELAND, HET HEDEN

Ik zit in mijn kamer mijn huiswerk te maken als de politieauto onze weg in rijdt.

Intuïtief pak ik mijn telefoon en typ een berichtje aan Karly. Ik tik op versturen en loop terug naar het raam.

Een minuut later hoor ik mijn telefoon. Een reactie van Karly.

Is het die engerd op nummer 54, van wie we altijd dachten dat hij pruiken maakte van egels?

Ik glimlach. Karly weet altijd hoe ze me aan het lachen kan maken. Mijn telefoon maakt alweer een geluidje.

Of misschien is Gladys op nummer 62 eindelijk opgepakt voor haar misdaden tegen de mode.

Net als ik wil antwoorden, komt er een derde berichtje door.

Niet dat mevrouwtje Aangekleed-door-papa iets over mode weet.

Dat laatste wordt gevolgd door een rij lachende emoji's.

Het voelt alsof ze me door mijn toestel heen een klap in mijn gezicht geeft. Maar ik zeg tegen mezelf dat ik me niet moet aanstellen.

Karly en ik zijn al zo lang beste vriendinnen. Zij is de luidruchtigste van ons tweeën. Ik laat haar altijd graag het voortouw nemen. Het maakt me nooit zo veel uit wat we doen; zolang we het samen doen, is het altijd gezellig.

Tenminste, het wás altijd gezellig. De laatste tijd niet meer zo. Het veranderde toen we vorige maand in groep acht kwamen en bij bepaalde lessen niet bij elkaar in het groepje zaten. Karly had een klik met een nieuwe groep meiden en heeft nu niet meer zo veel tijd voor me. We lopen nog wel steeds samen naar school en soms spreken we af in het weekend, en om eerlijk te zijn ben ik daar wel blij mee. Nou ja, ik ben niet blij, maar als dat is wat zij wil, kan ik er weinig aan doen. Ik ga er nooit iets tegen haar over zeggen, want anders laat ze me straks nog helemaal vallen.

Dus weet ik dat haar berichtje maar een geintje is. Haar humor heeft een scherp randje. En als die soms ten koste van mij gaat, dan moet ik daar maar niet moeilijk over doen. Zo is ze gewoon.

Maar dat 'Aangekleed-door-papa' steekt een beetje. Karly's ouders zijn gescheiden en ze verhuist in de weekends en de vakanties tussen hen heen en weer. We bleven vaak bij elkaar logeren en dan wilde ze altijd liever bij mij thuis afspreken dan bij haar thuis. Mama is regiomanager voor een grote liefdadigheidsorganisatie en ze is altijd op pad. Papa is kunstenaar. Hij heeft een atelier in de tuin en ik denk dat je hem wel een huisman zou kunnen noemen. Karly heeft altijd gezegd hoeveel geluk ik heb met twee ouders thuis en met zo'n leuke vader.

Maar ze maakt mijn kleding al belachelijk sinds ze mij en mijn vader een keer toevallig tegenkwam tijdens het shoppen. Ze had een van haar nieuwe vriendinnen – Sal – bij zich en ik ga er maar van uit dat mijn nieuwe bijnaam iets met die Sal te maken heeft.

Maar goed. Ik ga me er niks van aantrekken. Ik stuur een paar lachende emoji's als antwoord, zodat ze weet dat ik haar plagerijtjes niet erg vind. Dan leg ik mijn telefoon weg. Ik leun tegen de muur en kijk weer uit het raam.

De politieauto rijdt al halverwege onze straat, heel langzaam, alsof de chauffeur naar het goede adres speurt en de huisnummers bekijkt tijdens het rijden. Hij gaat nog wat trager en stopt dan.

Bij ons huis.

Ik ga dichterbij het raam staan, uit het zicht, achter het gordijn. Twee politieagenten helpen iemand vanaf de achterbank van de auto.

Het is Bubbe. Mijn oma. Ze draagt een kamerjas.

Dat meen je niet.

Terwijl ze over ons tuinpad lopen, kruip ik dieper weg achter het gordijn dat me beschermt en voel ik een rare opluchting dat Karly hier niet is en het allemaal ziet. Mijn gezicht wordt warm bij het idee dat ze de warrige oude vrouw in haar pantoffels over het tuinpad ziet schuifelen. Ze zou me er altijd aan blijven herinneren. De verhalen die ze zou hebben verteld aan haar nieuwe vriendinnen. Het gelach.

De deurbel rinkelt. Ik sluip mijn slaapkamer uit en luister vanaf de overloop naar papa, die naar de deur loopt. Ik hoor niet alles, alleen stukjes van het gesprek.

‘... buurvrouw zag haar bij haar huis...’

‘... leek zich druk te maken...’

‘... zei dat ze alleen de melkflessen buiten was gaan zetten, en dat de deur achter haar in het slot was gevallen...’

‘... gaf ons dit adres. Zei dat u een reservesleutel hebt...’

Ik leun over de balustrade om het beter te horen. ‘Ik vind het erg vervelend dat u al die moeite hebt moeten doen,’ zegt papa. ‘Het is mijn moeder. We zorgen ervoor dat het goed komt met haar. Ik breng haar straks weer thuis.’

‘Mam,’ zegt papa zachtjes, als de politie weg is. ‘Waarom heb je me niet gewoon gebeld, zoals we hadden afgesproken?’

‘Dat kon niet,’ antwoordt Bubbe fel. ‘Ik had mijn telefoon in huis laten liggen.’

Er valt een stilte en ik hou mijn adem in. Dan zegt papa: ‘Hij zit in je tas, mam.’

‘Welke tas?’ snauwt Bubbe.

‘Die om je nek. Die ik gekocht heb zodat je altijd weet waar je telefoon is, weet je nog?’

Bubbe mompelt iets binnensmonds.

Ik heb genoeg gehoord. Ik sluip mijn kamer weer in en hoop dat papa me niet naar beneden roept en ik dan met haar moet praten.

Niet dat ik Bubbe niet aardig vind. Ik heb gewoon letterlijk niks met haar gemeen. Er zit een jaar of tachtig tussen ons, dus dat neemt niemand me kwalijk, lijkt me.

Het was anders toen Pop nog leefde. Pop was mijn opa. We gingen elke vrijdagavond naar het huis van Pop en Bubbe voor de sabbatmaaltijd. Bubbe stond meestal in de keuken te koken met mama. Haar gebraden kip was ongelofelijk lekker en ze bakte elke vrijdag een chocoladetaart die het hoogtepunt van mijn week was. Bubbe zei altijd dat de taart een speciaal ingrediënt had. Ze wilde me nooit vertellen wat het was.

‘Familiegeheim,’ zei ze daarbij, en dan tikte ze met haar vinger tegen haar neus.

Soms denk ik dat haar hele leven een familiegeheim is. Zelfs toen al wilde ze niet veel praten over zichzelf. Papa zei dat het kwam doordat ze een moeilijke jeugd heeft gehad. Als ik hem vraag waarom die dan moeilijk was, haalt hij zijn schouders op. ‘Ze heeft er nooit over gepraat,’ zegt hij dan. ‘Het is verboden terrein, en ik respecteer dat.’

Alles wat ik weet, is dat alles verboden terrein lijkt als het over Bubbe gaat. Haar taartrecepten, haar jeugd. Geen wonder dat we nooit een band met elkaar hebben gevoeld.

Pop was de enige die ons begroette met een stralende glimlach. We speelden rummy terwijl we wachtten op het avondeten en daarna liet hij me kaarttrucjes zien. Hij heeft me er een paar geleerd. Hij vond het niet erg om zijn geheimen te delen. Hartelijk en open, dat was Pop.

Het tegenovergestelde van Bubbe. Zij is kil, scherp als de vrieskou. Vooral tegen mij. Het is alsof er een onzichtbare deur tussen ons in staat en ik weet nog steeds niet hoe ik die open krijg. Om eerlijk te zijn heb ik daar ook niet echt mijn best voor gedaan.

Pop stierf drie jaar geleden, vlak voordat ik tien werd. De vrijdagavonden waren nooit meer hetzelfde. Zonder Pop, het zonnetje in huis, werd alles in hun huis een grauwe brij. Inclusief Bubbe. Ze bakte geen chocoladetaarten meer en daarna stopte ze helemaal met het koken op de vrijdagavond. Het voelde alsof ze ons zat was, en het leven eigenlijk ook.

Ze kreeg haar zoon – mijn vader – pas vrij oud. Pop en zij waren allebei al in de veertig. Ze zei altijd dat hij haar wonderkind was. Mijn moeder rolde met haar ogen als ze dat

zeiden. ‘Het zou een wonder zijn als hij onze trouwdag eens niet vergat,’ zei ze dan, en we lachten allemaal.

Het voelt raar om eraan terug te denken, dat we lachten in dat huis. Nu zijn er alleen maar gedimde lampen, gedempte stemmen en herinneringen die bijna als verzonnen voelen.

Na de dood van Pop begonnen we Bubbe op vrijdagavond uit te nodigen bij ons thuis, maar na een tijdje kwam ze niet meer. Ze trok zich nog verder terug achter de onzichtbare deur en draaide hem achter zich op slot. Daarna ging ik naar de middelbare school en terwijl mijn wereld groeide, kromp die van Bubbe.

En nu is ze hier, schuifelend door ons huis, en het enige wat ik kan denken is: *Breng haar alsjeblieft snel naar huis.*

Achter me hoorde ik iemand aankomen. Vlug keek ik over mijn schouder. Het was een Nederlandse politiemann. Het was voorbij. Maar toen de politiemann bij me was, fluisterde hij: 'Ik hoor bij jou!' Bij mij? Wat bedoelde hij? 'Vijf seconden!' brulde de Duitser. Ik hoorde de klik van zijn geweer. Toen zei de politiemann gejaagd: 'Ik ben Schorpioen. Jij bent Ijsvogel. We staan aan dezelfde kant.'

Wanneer Liv voor een schoolproject op zoek gaat naar haar familiegeschiedenis, doet ze een bijzondere ontdekking die haar leven voorgoed verandert. Oma Mila en haar zus Hannie waren tijdens de Tweede Wereldoorlog betrokken bij het verzet. De Joodse zusjes uit Amersfoort werden naar Amsterdam gestuurd om onder te duiken. Daar raken ze betrokken bij een verzetsgroep, met dramatische gevolgen. Stukje bij beetje – en met de hulp van een oude bekende van haar oma – ontrafelt Liv het verleden van haar familie.

Een buitengewoon indrukwekkend oorlogsverhaal over familie en vriendschap, verraad en verzet, moed en hoop.

Liz Kessler is Joods en woont in Engeland. *Toen de wereld nog van ons was*, haar eerste boek over de Holocaust gebaseerd op de oorlogservaringen van haar vader, won de prijs van de Leesjury Vlaanderen 2023.

'Als er één boek is dat duidelijk maakt hoe het was onder het naziregime te leven, is dit het wel.' – Nederlands Dagblad over Toen de wereld nog van ons was

NUR 285

9 789026 627613

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT